

PRAXEOLOGY OF INTERDISCIPLINARY COMPETENCES: ASPECTS SPECIFIC TO THE FIELD OF ARTISTIC EDUCATION

PRAXIOLOGIA COMPETENȚELOR INTERDISCIPLINARE: ASPECTE SPECIFICE DOMENIULUI EDUCAȚIEI ARTISTICE

Viorica CRIȘCIUC¹

Abstract

This article reveals conceptual aspects with reference to artistic education and the formation of musical and interdisciplinary competences. It presents the realization of this process operating with the concepts of the famous Western, Russian and native scholars. One of the ideas characteristic of the scholarly pedagogical thinking is that in the process of forming the musical and interdisciplinary competences of the child through art, the child subjects the objects and phenomena of his acquired assimilation schemes.

Key words: *arts education, art, musical skills, interdisciplinary competences, knowledge mechanism.*

Construcția și dezvoltarea curriculară din ultimele decenii se află, conceptual și metodologic, încă în faza căutărilor și adaptărilor. Curriculumul, spre deosebire de programele școlare tradiționale, centrate pe predarea materiilor muzicale, este axat pe formarea de competențe muzicale, marcând astfel, o trecere de la enciclopedismul culturii muzicale la formarea *culturii acțiunii muzicale contextualizate*. Această schimbare a condus la focalizarea actului didactic pe educarea unei personalități culte, în cadrul căreia, un loc de bază revine procesului de *formare a competențelor interdisciplinare* [4, p.75].

Praxiologic, actualitatea cercetării este confirmată mai mult în plan negativ, în practica educației muzicale persistând o metodologie de formare a competențelor muzicale pe principii ale cunoașterii științifice. Drept consecință, procesul didactic la disciplina *Educație muzicală* se realizează mai mult confuz și incoerent, profesorii insistând pe *predarea-învățarea-evaluarea* materiilor muzicale și nu pe *formarea* la elevi/studenti a *competențelor specifice domeniilor principale ale Educației muzicale*.

În conformitate cu aceste premise a apărut și necesitatea reconceptualizării metodologiei *formării competențelor* specifice, a cărei componentă de cea mai largă amploare este *strategia didactică*, a elaborării instrumentarului științific-metodologic de formare a acestora, în conformitate cu principiile creației-receptării muzicale și cu cele de desfășurare a procesului instructiv-educativ în cadrul general al Educației muzicale.

Premisele indicate au provocat întrebări, precum: *Ce strategii/tehnologii/metode specifice educației muzicale ar trebui aplicate pentru formarea contextualizată la elevi/studenti a unui sistem de competențe specifice/muzicale? Cum relaționează elementele constitutive ale competențelor (cunoștințele muzicale cu capacitățile și atitudinile muzicale în formarea elevilor/studentilor)*, care au generat cercetarea următoarei probleme: Nonconcordanța în plan teoretic-aplicativ între specificul muzicii, al receptării acesteia de către elevi/studenti, și metodologiile aplicate de formare a competențelor interdisciplinare [3, p.123].

Importanța problemei date constă în marcarea neconcordanței dintre planurile teoretic și aplicativ ale formării competențelor muzicale în cadrul disciplinelor și structurarea unei metodologii specifice de formare a competențelor muzicale, care să coreleze principii-obiective-conținuturi-metode/procedee/tehnici/forme/activități de *predare-învățare-evaluare* a materiilor muzicale și de *receptare* a valorilor muzicii;

¹ dr., lect. univ. la Catedra de arte și educație artistică, Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți, vioriacrisciuc@gmail.com

delimitarea criteriilor de clasificare a competențelor muzicale în contextul activităților muzical-didactice la disciplina Educația muzicală [1, p.90].

Contribuția metodologică la constituirea unei didactici a educației muzicale prin integrarea strategiilor specifice procesului de formare a competențelor specifice artelor, constituie soluția științifică elaborată de noi a problemei cercetării.

Fundamentarea și validarea metodologiei specifice de formare a competențelor interdisciplinare prin:

1. Studiul în plan istoric a gradului de cercetare a problemei.
2. Stabilirea criteriilor de clasificare a competențelor muzicale și interdisciplinare din perspectivă estetică, muzicologică și pedagogică.
3. Fundamentarea tipologiei competențelor interdisciplinare.
4. Identificarea principiilor metodologice de formare a competențelor.
5. Fundamentarea metodologiei specifice de formare a competențelor interdisciplinare.

Chestiunea formării competențelor muzicale și interdisciplinare a parcurs calea istorică de la predarea-învățarea-evaluarea elementelor de semnificare a sunetelor muzicale la prezentarea unor informații complexe despre muzică și de la acestea – formarea unui sistem de competențe, ca acțiune complexă de receptare a muzicii și de formare-dezvoltare a competenței artistice, toate cele trei componente ale căreia (cunoștințe-capacități-atitudini) sunt marcate de atitudini, comportamente și aptitudini [9, p. 72].

În conformitate cu demersurile examinate, considerăm că termenul potrivit pentru desemnarea actului de cunoaștere artistic-estetic este *formarea competențelor interdisciplinare*. În această bază o definiție a procesului de formare a competențelor muzicale ca *acțiune dinamic-praxiologică de interpretare, creație, audiție, reflecție a muzicii și de formare acțional-contextualizată a unui sistem de competențe interdisciplinare nu s-a realizat*. La nivelul subiectului receptor, acest proces reprezintă receptarea mesajului muzical și achiziționarea informației drept acțiune de convertire a informației muzicale în cunoștințe-capacități-atitudini, prin valorificarea activă a experiențelor de viață și a celor muzical-artistice ale elevilor/studentilor, provocându-le trăiri estetice și noi acțiuni de învățare și formare artistică.

Clasificarea competențelor.

Competențele, în viziunea mai multor cercetători, au un nivel de generalizare diferit: cu cât clasa obiectivelor este mai mare, cu atât este mai generală [6, p.85]. Competențele au valoare diferită, fiind grupate în:

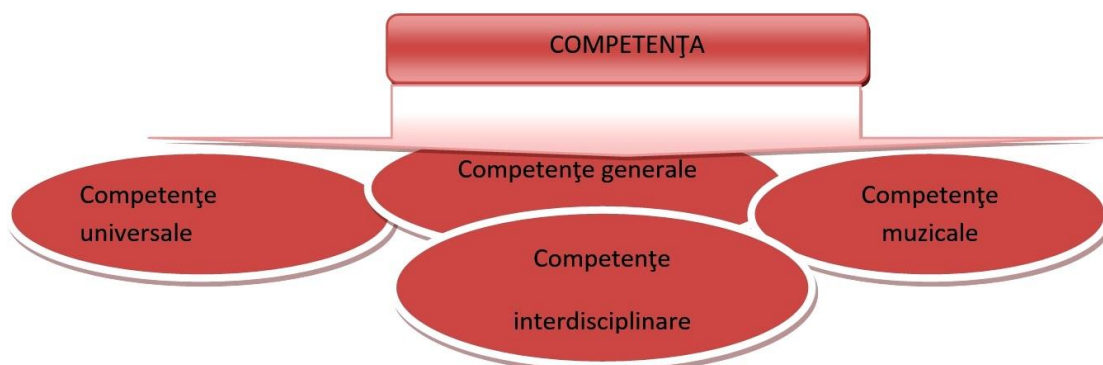

Fig. 1. Clasificarea generală a competențelor specifice educației artistice.

1. **Competențe universale** – proprii și aplicabile în orice gen sau formă de activitate și sunt structurate de Comisia Europeană în opt competențe de bază;

2. **Competențe generale** – care se manifestă și se formează într-un domeniu de cunoaștere sau activitate umană. Respectiv, potrivit celor patru domenii de cunoaștere: ex. competența comunicativ-lingvistică, competența artistic-estetică;
3. **Competențe specifice** - realizabile într-o sferă relativ îngustă, precum competența interpretativă ca și componentă a competenței artistic-estetice.

Competențele interdisciplinare se definesc pe domeniile activităților artistico-didactice de bază, în cazul nostru, pe disciplinele ariei curriculare Arte și se formează pe parcursul unui semestru sau an școlar. Ele sunt derivate din competențele generale, fiind etape în dobândirea acestora.

În această ordine de idei, *caracterizarea competențelor interdisciplinare*, în mare parte, se raportează la clasificarea domeniilor specifice Educației muzicale. Așadar, competențele sunt:

1. **multifuncționale**: participă la rezolvarea unei diversități de probleme de viață, sociale, didactice și artistice;
2. **multidimensionale**: antrenează diferite procese cognitive și capacități intelectuale interdisciplinare.

Astfel, *stadiul dezvoltării cognitive* se caracterizează prin operații concrete ale gândirii și începutul operațiilor formale. În clasele mici unii elevi pot fi capabili să lucreze cu abstracțiuni, dar cei mai mulți dintre ei au nevoie de generalizări pornind de la *experiențe concrete*. Toate elementele muzicii în procesul predării pot lua numele de cunoștințe muzicale, această calitate le conferă caracter unitar, ce lucrează pentru formarea competențelor.

D. Hopkins și M. Ainsow menționează că, deoarece schimbările în formare nu sunt menținute până la nivelul exercitării unor efecte asupra elevilor, va trebui să recunoaștem că se investește special în dezvoltarea personalului, nu în îmbunătățirea performanțelor elevilor [7, p.45].

Formarea competențelor trebuie deci să se desfășoare conform unor modele specifice cunoașterii artistico-estetice, selectarea cărora să se facă pe anumite criterii:

- gradului de adecvare la specificul domeniului artistic;
- convertirii modelelor generale de formare a individului, la principiile educației artistice: reinterpretării specifice, corelării educației muzicale cu viața, unității educației, instruirii și dezvoltării artistice;
- interacțiunii componentelor mecanismului specific formării competențelor.

Surse de referință definesc *competența* drept o integralitate de cunoștințe, capacități, atitudini, care se manifestă prompt în soluționarea unei probleme, îndeplinirea unui rol, a unei funcții sau exprimarea unei stări (X. Roegiers, M. Minder, M. Călin, S. Cristea). Competențele mai sunt definite drept cunoștințe care au devenit operaționale (M. Călin, I. Jinga și E. Istrate ș.a.), drept capacitate intelectuală cu posibilități de transfer și care se asociază cu componente afective și atitudinale, de motivare a acțiunii – (P.Popescu-Neveanu) [2, p. 234].

Majoritatea autorilor menționează pentru cunoștințe, capacitatea de a fi operaționale și de a exprima și atitudini, fapt demonstrat epistemic în această bază de VI. Pâslaru, care menționează această calitate ca fiind caracteristică, în cea mai mare măsură, cunoștințelor artistic-estetice, deci și celor muzicale.

În acest context, aderând la convingerile cercetătorilor menționați, elaborarea tipologiei competențelor muzicale și interdisciplinare, s-a bazat pe procesualitatea cunoașterii muzical-artistice (B. Asafiev, I. Gagim, etc.). Raportul impuls-formă (aspectul perceperii mesajului muzical, etapa cunoașterii primare) este o evocare, iar cunoștința este o teorie. Impulsul muzical este concretizat în prima vibrație/senzație care apare discret și involuntar în adâncurile psihice urcând spre suprafață pentru a căpăta forma muzicală, iată

fundamentul în orice încercare de a cunoaște muzica. Când ne referim la *dezvoltare* ca un element procesual a muzicii, aceasta înseamnă că o cunoștință teoretică poate deveni funcțională dacă e aplicată practic (aspectul înțelegerii, aplicării, sintezei), deci acesta este mecanismul convertirii cunoștinței teoretice într-o formă practică – în capacitate. Numai prin capacitatea de aplicare practică a cunoștințelor muzicale în activitățile muzical-didactice: audiție, creație, interpretare, reflecție se formează competențele necesare elevului, respectiv, ne referim la **funcționalitatea competențelor muzicale**. Când ne referim la elementul *terminus*, din procesul cunoașterii muzical-artistice, atunci cunoștințele funcționale devine atitudini în comportamentul și afectivitatea elevului. Forma psihologică interiorizată a aspectelor competențelor se reflectă în **atitudinile, compormentamentele și aptitudinile** elevului/studentului vis-a-vis de arta muzicală.

Percepția/receptarea muzicii este considerată baza și esența activității muzicale. În cercetările sale, I. Gagim a stabilit și a caracterizat trei niveluri generale ale percepției muzicale: **(a)** filosofic: muzica acționează asupra simțurilor elementare – plăcere-dezgust, excitare-liniște; **(b)** psihologic: este perceput mesajul artistic, se face transferul sonorului în psihologic, mișcarea exterioară devine interioară (imagistic); (imaginația este indispensabilă individului uman, facilitând actul prin care se conferă sens și semnificație logică experiențelor, făcând posibilă nu numai trăirea dar și retrăirea evenimentelor); **(c)** spiritual: muzica comunică cu subiectul integral, energia muzicii tinzând să se exteriorizeze în acțiuni, perceperea și cunoașterea muzicii.

Analizând izvoarele teoretice și metodologice am constatat caracterul universal al competențelor muzicale, cercetând clasificările din diferite epoci istorice realizate de personalități notorii ale domeniului și din perspectiva domeniilor principale pe care se fondează Pedagogia muzicală (*Psihologia muzicii și Muzicologia*). Precum am menționat, procesul de predare-formare la elevi a cunoștințelor muzicale și interculturale presupune nu numai tratarea lor tradițională/clasică ci și abordarea lor din **perspectiva dinamică** a proceselor interioare, între elementele muzicii. Deci, pentru o viziune de perspectivă în procesul formării competențelor muzicale, este necesară tratarea competențelor ca **sisteme funcționale** ce facilitează receptarea/înțelegerea/învățarea/asimilarea conținuturilor ca o etapă importantă în trăirea fenomenului artistic, respectiv, formarea/dezvoltarea competențelor domeniului.

Prin urmare, procesualitatea în cunoașterea artistico-estetică, realizată în baza conceptelor fundamentale, gnoseologice, epistemologice în cunoașterea realității, cunoașterea muzicală și clasificarea competențelor muzicale (Aristotel, I.Kant, G.Hegel, B.Asafiev, Gh.Orlov, E.Nazaikinski, V.Bobrovski, L.Mazeli, V.Medușevki, Vl. Pîslaru, I.Gagim, M.Morari), au determinat re-conceptualizarea din interior și re-gândirea tipologiei competențelor după principiile specifice de formare la elevi a competențelor muzicale în activitățile muzical-didactice a lecției.

Potrivit *Standardelor de eficiență a învățării Educației muzicale în învățământul primar și gimnazial* din Republica Moldova (2011), menționăm că standardele propuse în documentul elaborat de Ministerul Educației al Republicii Moldova au în vedere competențele necesare de formare-evaluare specifice disciplinei Educația muzicală și sunt formulate potrivit celor patru domenii de activitate muzicală, considerate obligatorii pentru învățământul general: creație muzicală elementară, interpretare muzicală (vocal-corală și la instrumente muzicale pentru copii, reflecție). Acest mod de a înțelege competențele muzicale ne-a determinat să clasificăm/divizăm competențele muzicale și interdisciplinare în:

1. *Competențe muzicale din domeniul I* - Audiție;
2. *Competențe muzicale din domeniul II* – Interpretare muzicală;
3. *Competențe muzicale din domeniul III* – Creație muzicală;

4. *Competențe muzicale din domeniul IV –Reflecție.*

Competențele muzicale specifice domeniilor Educației artistice – sunt caracterizate prin nivelul de manifestare a atitudinilor și a stărilor comportamentale specifice elevului receptor de muzică. În literatura psihologică, filosofică și pedagogică potrivit cercetătorilor (J. Piaget, L. Thurstone, G. Allport, A. Chircev, V. Measișev, D. Vrabie, Vl. Pâslaru, I. Gagim) în structura atitudinilor sunt prezente atât elemente cognitive, cât și elemente afective și comportamentale. Componentele cognitivă și afectivă ale atitudinii sunt acelea care determină conștientizarea și semnificația raportului subiect-obiect. Prin urmare, în aprecierile valorice/estetice date unei creații muzicale, prin comportamentul propriu-zis al subiectului educației în activitățile muzical-didactice de audiție, interpretare și creație, toate marcate de reflecție, este angajată într-un mod integral, atât sfera intelectuală, cât și cea emoțională. În baza acestor constatări, cu referire la problema abordată, menționăm că temelia mecanismelor interioare și exterioare constituie trăirile emoționale. *Competențele specifice* cuprind mai multe elemente intim legate și interdependente: conștiința muzicală, convingeri despre muzică, aprecieri, valorizări, care decurg din concepția de viață a elevului, din sistemul său de valori [8, p.99].

Înțeleasă în sens larg, competența muzicală (*formată pe integralizarea competențelor fundamentale, cunoștințelor funcționale, la nivel de atitudini*), este și o competență de aplicare a capacităților artistice în activitățile didactice ale lecției, și nu numai (*Figura2*).

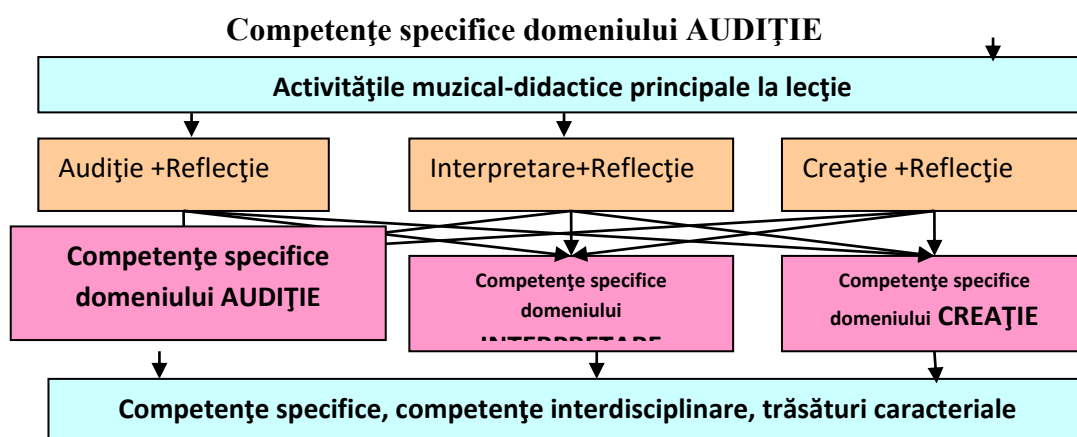

Fig 2. Posibil model de clasificare a competențelor muzicale

Prin formarea competențelor interculturale, elevii își pot dezvolta continuu capacitățile, fiind ghidați de obiectivele:

- stăpânirii unui ansamblu de *competențe fundamentale*;
- dezvoltării capacității de a aplica cunoștințele în situații simple – *funcționalitatea competențelor*;
- rezolvării diferitor situații-problemă, fertilizând capacitățile cu viziuni proprii;
- rezolvării unor situații semnificative în variate contexte de viață cotidiană – *comportamente și atitudini*;
- valorizării prin: acceptarea unei valori, preferința pentru o valoare, angajare.

Modelele de formare a competențelor interdisciplinare pentru dezvoltarea domeniului artistic:

Modelul interacțional (J. Bellak, J. R. Davitz), centrat pe mai multe categorii de semnificații, inclusiv pe cele de ordin afectiv, care conțin implicit și conceptele cheie de receptare a mesajului muzical: emoție, trăire, stare de cânt (I. Gagim). Modelul interacțional, conform lui I. Gagim, cumulează funcțiile cunoașterii de tip muzical la nivel

filosofic (muzica acționează asupra simțurilor elementare – plăcere-dezgust, excitare-liniște), *psihologic* (este perceput mesajul artistic, se face transferul sonorului în psihologic, mișcarea exterioară devine interioară imagistic), *spiritual* (muzica comunică cu subiectul integral, energia muzicii tinzând să se exteriorizeze în acțiuni de percepere și cunoaștere a muzicii) [5, p.75].

Modelul multidirecțional, aplicabil la proiectarea conținuturilor educaționale, care instituie varietatea cunoștințelor teoretice și istorice, accesibilitatea însușirii lor practice, dinamice, afective. Acest model oferă calea optimă de predare a cunoștințelor, el fiind aplicat în practică după criteriul *interacțiunii aspectelor sonore, vizuale, verbale a cunoștințelor în activitățile muzical-didactice*, elevul realizând obiectivele în totalitatea taxonomiei lor, de la *cogniție* la *capacitate* și de la aceasta la *atitudini* [10, p.61].

Modelul sau stilul integrat, care valorifică inițiativa elevilor, fiind ajutați de profesor să inițieze acțiuni, să le analizeze, avansând de la concret la abstract, să-și expună punctele de vedere, să identifice lacunele în propriile experiențe de cunoaștere, profesorul împărtășindu-le din experiența proprie și dirijându-le activitatea în mod discret la crearea motivațiilor și formularea concluziilor.

Bibliografie

1. Crișciuc V., *The mechanism of artistic coghition in teaching music*. În: *Review of artistic education*, Artes publishing house, Romania-Iași 2012, p. 7-15
2. Doncean Marilena, *Simbolistica ornamenticii si traditiilor populare din R. Moldova*, Editura Tehnopress, Iasi, 2016.
3. Jonassen D., Tassmer M., *Taks Analysis Methods for Instructionnal Design*, 1999, 544 p.
4. Klausmeier H. J., *Conceptual Development during the School Years*. În: *Cognitive Learning in Children*. New York Academic Press, 1976. 322 p.
5. Mialaret G., *Vocabulaire de l'education. Education et Sciences de l'education*, Presses Universitaire de France, 2000. 322 p.
6. Nonaka I., Takeuchi H., *The Knowledge Creating Company*. Oxford: Oxford University Press, 1995. 320 p.
7. Pașca E.-M., *Un posibil traseu al educației muzicale în perioada prenotației, din perspectiva interdisciplinară*. Iași: ARTES, 2006. 308 p.
8. Pălărie V., *Pedagogie*. Ch.: Unvers Pedagogic, 2007. 160 p.
9. Pâslaru Vl., Drăguțan A., Grâu E. *Atitudini fundamentale*. Ch.: Cartier Educațional, 1998. 40 p.
10. Roegiers X. Roegiers X., *Manuel scolaire de developpement de competences dans l'enseignement*. BIEF, Departement de science de l'education de l'URL, 1998. 220.
11. Rusu, Marinela, *Empathy and Communication through Art*, în "Review of Artistic Education", De Gruyter, Artes Publishing House, Iași, Romania, nr. 12-13/2017, p. 139-147: